ובכולה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי ליה כי היכי דלישתמיט ליה וסבר עד דהוה לי זוזי ופרענא ליה ורחמנא אמר רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה בכוליה רבי אליעזר בן יעקב סבר לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז והלכך לאו משיב אבידה הוי ורבנן סברי בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז ומדלא העיז משיב אבידה הוי: **מתני׳** [א]העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים שהוא כתב ידם או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר אינן נאמנין: **גמ׳** אמר רמי בר חמא לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון אבל אנוסים היינו מחמת נפשות הרי אלו נאמנין אמר ליה רבא [ב]כל כמיניה [ג]כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכי תימא הני מילי על פה אבל בשטר לא והא אמר ריש לקיש [ד]עדים החתומים על השטר [ה]נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד אלא כי אתמר ארישא אתמר הרי אלו נאמנין אמר רמי בר חמא לא שנו אלא [ו]שאמרו אנוסין היינו מחמת נפשות אבל אמרו אנוסין היינו מחמת ממון אין נאמנין [ז]מאי טעמא אין אדם משים עצמו רשע תנו רבנן [ח]אין נאמנים לפוסלו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים נאמנים בשלמא לרבנן כי טעמייהו שהפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא לר׳ מאיר מ״ט בשלמא פסולי עדות מלוה גופיה מעיקרא מידק דייק ומחתם קטנים נמי כדרשב״ל דאמר ריש לקיש

חזקה

לא שנא בו ולא שנא בבנו. ואפילו הוא קטן: **אינו מעיז.** ולהכי קרי ליה טענת עצמו משום דטענת קטן בעלמא לית בה ממשא: **אבל בבנו מעיז.** ואפילו הוא גדול: **מתני׳ העדים שאמרו כו׳.** שהיו מעידים על חתימתם לקיים את השטר: **פסולי עדות היינו.** קרובים או משחקים בקוביא: **הרי אלו נאמנים.** כיון דאין כתב ידם ניכר אלא על פיהם הפה שאסר הוא הפה שהתיר כי היכי דמהימנת להו אהא הימנינהו אהא: **יוצא ממקום אחר.** חתומים בשטר אחר שהוחזק בב״ד וכתוב בו הנפק ובא אותו שטר לפנינו עם זה וכתב חותמן דומין של זה לשל זה אין כאן הפה שאסר ואין נאמנים לומר פסולים היינו: **גמ׳ לא שנו.** דאם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין: **אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון.** דלאו כל כמינייהו לשווי נפשייהו רשעים בעדות פיהם ולפסול את השטר לאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה בדיני נפשות ובפסולי עדות להעשות רשע ופסול על פיו ואלו פוסלים עצמן באומרם חתמנו שקר בשביל אונס ממון ורישא טעמא משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר: **מחמת נפשות.** שאמר בעל השטר הזה להרגנו ואדם חזק הוא: **כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.** דגבי עדות תלא הגדה כתיבא אם לא יגיד וגו׳ (ויקרא ה). והכא נמי כיון דחתימי בשטרא היינו הגדה דידהו והיכי מהימני תו למיעקר הואיל וכתב ידן יוצא ממקום אחר. בשלמא רישא כשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ועלייהו סמכינן כולה חדא הגדה היא דהא כאותו דבור [בכדי] שאילת שלום קאמרי אבל אנוסים היינו אבל הכא לאו אפומייהו סמכינן: **הני מילי על פה.** כגון המעיד בב״ד ולאחר כדי דבור בא לשנות בו: **אבל בשטר לא.** דהגדה כתיב: **לא שנו.** דאמרינן הפה שאסר כו׳: **אלא דאמרי מחמת נפשות.** דאנסנו דלא משוו נפשייהו רשעים וכיון דעלייהו סמכינן הא בתוך כדי דבור עקרוה לסהדותייהו והפה שאסר התיר: **אין אדם משים עצמו רשע.** אינו נאמן לפסול את עצמו מחזקתו דקרוב הוא אצל עצמו וקרוב פסול לעדות: **אין נאמנין לפוסלו.** ארישא דמתניתין פליג העדים שאמרו כתב ידינו הוא אבל אנוסים היינו כו׳: **הפה שהתיר.** וכיון דמחמת נפשות קאמרי אנסנו לא משוו נפשייהו רשעים. ופסולי עדות דקאמרי היינו טעמא דלאו בעדותן משוו נפשייהו רשעים אלא דאמרי קרובים או עבדים היינו ועכשיו אנו משוחררים: **בשלמא פסולי עדות.** או קטנים כיון דמודים הם שהשטר כדין נכתב שההלואה או המקח אמת אבל אנחנו לא היינו ראוים והויא לה כמלוה על פה או אי מכירה היא לא נקנה הקרקע בשטר זה אמר ר״מ דלא מהימני דא״כ מלוה לא שדי זוזי בכדי וכי מחתים עדים על שטרו מידק דייק שיהו כשרים:

אלא

ובכולי בעי דלודי. פירש בקונטרס בב״מ (דף ג: ושם) דאתא לפרש דלא תימא אמאי נשבע נימא מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא ולהכי קאמר ובכולי בעי דלודי ליה ולא חשיד אממונא וקשה לר״י דהא אמר בפ״ק דב״מ (דף ה:) דלא אמרינן מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא ואין לומר דמן התורה חשיד נמי אשבועתא ומדרבנן הוא דאמרינן דלא חשיד לפי שראו שהיו מקילין בממון יותר משבועה ותקנו שבועה על החשודים כל זמן שלא נודע שהוא גזלן שכשר מן התורה עדיין אבל גזלן ידוע שפסול מן התורה לא תקנו ולפי זה שבועה שלא שלחתי בו יד היא מדרבנן [ולא הויא דאורייתא אלא שבועה שלא פשעתי בה] והא דכתיב אם לא שלח לא שנשבע שלא שלח אלא ה״ק קרא נשבע שלא פשע אימתי בזמן שלא שלח בו יד דאם שלח בו יד מיחייב אפילו שלא פשע דנתחייב באונסים דהא גבי נסכא דרבי אבא (שבועות דף מב:) משמע דאי אמר לא חטפי היה נשבע להכחיש את העד אע״ג דחשיד אממונא והתם הויא שבועה דאורייתא׳ דבשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם כדמשמע בפ״ק דב״מ (שם) גבי ההוא רעיא ונראה דאתא לפרש דלא תקשי כיון דאין אדם מעיז יהא נאמן במה שכפר מקצת וכיון דמחייבינן שבועה אם כן מחשבו עזות פנים א״כ יהא נאמן במגו דאי בעי כפר הכל וקאמר דאין זה עזות מה שכופר קצת וא״ת כיון דלא חשיד אשבועתא למה גזלן פסול לשבועה ותירץ הר׳ יהודה חסיד דדוקא כשהוא חשוד על אותו ממון שבא לישבע אמרינן דלא חשיד אשבועתא דעל ידי השבועה יפרוש אבל אותו ממון שכבר גזל לא יפרוש ע״י השבועה וגבי ההוא רעיא דחשיב ליה גזלן משום דאכל תרי מינייהו אע״פ שצריך לפרוע הני תרי דאכל מ״מ לא יפרוש מן השאר משום שבועה דמה שמשלם בע״כ אין זה השבה מעליא וי״מ דגזלן כשר לשבועה מן התורה דלא חשיד אשבועתא אלא דמדרבנן פסלוהו כשהוא גזלן ואם תאמר ומאי שנא לעדות פסול כדכתיב אל תשת ידך עם רשע וגו׳ ולשבועה כשר וי״ל דבשבועת שקר יש בה עונש גדול דכתיב בה לא ינקה וכדאמר בשבועת הדיינין (שבועות דף לט.) שכל העולם כולו נזדעזע כשאמר הקב״ה (לא תשבעו ו) לא תשא ועוד דבעדות שקר ליכא אלא לא תענה ובשבועת שקר איכא לא תגזול ולא תשבעו לשקר: **הרי אלו** נאמנים. וא״ת ולמה נאמנים והא מגו במקום עדים הוא דאנן סהדי שלא היו אנוסים ולא פסולי עדות דהא לקמן אמרינן תרי ותרי נינהו וי״ל כיון דהצריכו חכמים קיום הכא לא חשיב כלל קיום מה שאומרים כתב ידינו הוא זה כיון דאינהו גופייהו אמרי תוך כדי דבור קטנים או אנוסים היינו אבל לקמן חשבינן להו כשני עדים כיון דכבר מקויים הוא שכתב ידן יוצא ממקום אחר: **אין** נאמנים. הכא ליכא לאקשויי להימנו במגו דאי בעו אמרי פרוע הוא דכיון דמקויים הוא הוי מגו במקום עדים כדפירשנו ועוד דמוחזרים ומגידים הם וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כדאמרי׳ בגמרא ועוד דבשני עדים לא אמרינן מגו וברישא נאמנים משום דאי בעו שתקי: **לא** שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון. דלא מהימני משום דלא משוו נפשייהו רשעים וקטנים כדרשב״ל ופסולי עדות משום דמלוה גופיה מידק דייק כדאמרינן בסמוך: **מחמת** נפשות הרי אלו נאמנים. וא״ת וכי אמרו קטנים היינו או אנוסים מחמת ממון הייתו להימנו במגו דאמרי אנוסים היינו מחמת נפשות דהא ברישא דאיכא מגו נאמנים לומר אנוסים היינו מחמת ממון וי״ל דאונס מחמת נפשות לא שכיח א] ועוד דבשני עדים לא אמרינן מגו כדפרישית: **ואין** אדם משים עצמו רשע. וא״ת והא קסבר רבא דפלגינן דיבורא בפ״ק דסנהדרין (דף ט: ושם) גבי פלוני רבעני לרצוני ופלוני בא על אשתי אם כן הכא נהימנו דאנוסים היו אבל לא מחמת ממון אלא מחמת נפשות דאליבא דרבא קיימא וי״ל כיון דקיום שטרות דרבנן לא פלגינן דיבורא כדי לפסול השטר ועוד דאין לנו לומר מעצמינו דאנוסים היו מחמת נפשות דאונס מחמת נפשות לא שכיח כדפרישית אבל התם שכיח שבא על אשת איש אחרת כמו על אשתו או שרבעו אדם אחר וכן בהרגתיו בספ״ב דיבמות (דף כה: ושם) יכול להיות דאדם אחר הרגו אי נמי שאני הכא דמחמת ממון או מחמת נפשות הוי פירושא דאנוסים היינו הלכך לא פלגינן דיבורא אבל לרצונו ובא על אשתו הוי דיבור בפ״ע א״נ הכא עיקר עדות הוא במה שאומרים אנוסים היינו שבאו לומר שלא ראו המלוה א״כ מיד עושין עצמן רשעים כיון שחתמו אם לא יעשו פירוש לדבריהם הלכך לא שייך הכא פלגינן דיבורא אבל ההיא דהרגתיו עיקר עדות הוא לומר שנהרג להשיא את אשתו וכן פלוני רבעו או בא על אשתו עיקר עדות להרוג פלוני הלכך פלגינן דיבורא ולגבי להשים עצמו רשע או לגבי אשתו לא יהא נאמן: **מלוה** גופיה מידק דייק. ולרבנן אפי׳ מלוה על פה לא הויא דבעינן שיהא תחלתו וסופו בכשרות כדאמרי׳ ביש נוחלין (ב״ב דף קכח. ושם): **קטנים** נמי כדרשב״ל. ה״מ למימר וקטנים נמי משום דמלוה גופיה מידק דייק אלא דניחא ליה למינקט בכל חד טעמא אחרינא א״נ טעמא דריש לקיש גופיה נמי משום דמלוה מידק דייק והא דלא מייתי דרשב״ל אפסולי עדות משום דר״ל לא הזכיר אלא קטנים בדבריו:

חזקה

עין משפט נר מצוה

כא א ב ג מיי׳ פי״ג מהלכות עדות הל׳ ו ז סמג עשין קט טוש״ע ח״מ סימן מו סעיף לו [וברב אלפס עוד בסנהדרין פ״ג דף רסג]:

◆

הגהות מהר״ב רנשבורג

א] תד״ה מחמת כו׳ ועוד דבשני עדים לא אמרינן כו׳. עי׳ קושין מג ע״ב תד״ה והשתא וכו׳.

◆

תוספות רי״ד

מתני׳ העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים שהוא כתב ידן או שכתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנים. פי׳ ראובן הוציא שט״ח על שמעון ושמעון טען איני מכיר חתימת העדים ושמא מזויף הוא אינו יכול ראובן לגבות בו עד שלא יקיים שטרו ואם באו העדים החתומים בו לפני ב״ד ואמרו כתב ידינו הוא זה וקיימוהו וחזרו ואמרו אנוסים היינו מחמת נפשות כדאמר לקמן ובשקר חתמנו אלא כדי להציל את נפשינו עשינו וחתמנו שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש או שאמרו קטנים היינו בשעה שחתמנו או בעת שראינו ההלואה בעינינו וראיית הקטן אינה ראייה ואע״פ שבשעת הגדה הוא גדול דכתיב או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו בעינן שתהא הראייה והגדה בכשרות או שאמרו פסולים היינו מחמת קורבה שהיינו בשעת החתימה או בעת המלוה קרובים למלוה או ללוה או העדים זה לזה ונתרחקנו עכשיו ועדותנו הוא בטלה הרי אלו נאמנים משום מגו. מגו דאי בעי אמרי אין זה כתב ידינו ועכשיו אומרים כתב ידינו הוא אבל חתימתנו בטלה מחמת הטענות האלו הם נאמנים אבל אם יש עדים אחרים שמכירים שזו היא חתימתן ומקיימים השטר על פיהם או שכתב ידן יוצא ממקום אחר שכבר חתמו בשטר אחר שהוחזק ונתקיים בב״ד וב״ד רואים זה וזה ומשוין אותן ומתבררין שזו היא חתימתן ואומרים אלו הטענות לבטל השטר אין נאמנים שכיון שחתמו השטר בחזקת כשרות הוא ודאי החותם השטר בכשרות חותם וכיון שחתמו והגידו שוב אינו חוזר ומגיד כרישא דאית להו מגו מהימנו אבל השתא דליכא להו מגו לא מהימני אלא השטר מקיים ע״פ העדים הללו היינו קרובים או משחקי בקוביא ואינו נ״ל שיהיה נאמן לומר משחקי בקוביא דאמרינן לקמן שאין אדם נאמן לשום עצמו רשע ואפילו ע״י מגו הלכך אין לפרש פסולים היינו אלא מחמת קורבה: א״ר ב״ח לא שנו שאם כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון פי׳ שהיה אונס את ממונו אם לא היינו חותמנו לו שקר בזה ודאי אין נאמנים כשהשטר מתקיים ע״פ אחרים שאין אדם רשאי לחתום שקר כדי להציל ממונו והמורה פי׳ דלאו כל כמינייהו לשווי נפשייהו רשעי בעדות פיהם ולפסול השטר דאדם קרוב אצל עצמו ואין נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה אבל אנוסים היינו מחמת נפשות נאמנים פי׳ שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש. א״ל רבא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכ״ת ה״מ ע״פ פי׳ כגון המעיד בב״ד ולאחר כדי דיבור בא לשנות בו אבל בשטר

מסורת הש״ס

א) [ב״ב קסח. סנהדרין מד. מכות ג:], ב) גיטין ג., ג) [עי׳ תוס׳ לקמן כח. ד״ה קיום], ד) סנהדרין ט: כה. יבמות כה:, ה) ב״ב קנד., ו) כ״י כ״י, ז) צ״ל בשמי. יעב״ץ.

◆

מוסף רש״י

ובכולה בעי דלודי ליה. וכי תימא לא נשבעיה אשארא, דמגו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבועתא, אממונא לא חשיד מדלא כפריה בכוליה, דהאי כי אודי בפלגא, בכוליה נמי בעי דלודי, והאי דלא אודי ליה לאו דדעתו למיגזליה אלא לישתמוטי אישתמיט לדחויי הפתא (גיטין נא:) שבורנטו היה תודה בכולו אלא שאין בידו לפרוע וסבר עד דהוי לי זוזי כו׳ (ב״מ ג.). נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד. דלא מזייף אינים לזיופי (גיטין ג.). שוב אינו חוזר ומגיד. דבר המכחיש את הראשון, דכתיב אם לא יגיד, אהגדה קמייתא קפיד קרא (סנהדרין מד:). **אין אדם** משים עצמו רשע. אין אדם נפסל לעדות בהודאת פיו דאדם קרוב אצל עצמו הלכך אין אדם יכול לשום עצמו רשע, כלומר על עדות עצמו אינו נעשה רשע שהרי תורה פסלה קרוב לעדות (סנהדרין ט:) דהא אין קרוב מעיד לא לזכות ולא לחובה (שם כה.) והא דקי״ל (ב״מ ג:) הודאת פיו כמאה עדים דמי, הנ״מ לממונא אבל לקנסא ולעונש מלקות וליפסל לא (יבמות כה:). **אין נאמנים לפוסלו** דברי ר׳ מאיר. ופליג אמתני׳ דלא חייש להפה שאסר גבי שטרות, דלא מחשו ישראל על כך, ומפרש במסקנא טעמא דקסבר ר״מ מודה בשטר שכתבו לוה שאין צריך לקיימו דכיון שאמר לוה אני כתבתיו לו אי מהימני עדים לפסוליה שהרי אין לך קיום גדול מזה שהלוה מודה שכתבו, ונעשה כמו שכתב ידם יוצא ממקום אחר דמי דתנן אין נאמנים, דאין כאן הפה שאסר (רשב״ם ב״ב קנד:). וחכמים אומרים נאמנים, דאע״ג שכתבו צריך לקיימו, וכיון שאינו מתקיים אלא ע״פ עדים הללו שאומרים כתב ידינו הוא זה, הא קאמרי נמי קטנים היינו ואנוסים, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (שם).

◆

תוספות רי״ד (המשך)

לא והאמר ר״ל עדים החתומים בשטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד פי׳ מ״ה אמר כמו שנחקרה עדותן ולא אמר כמו שהגידו עדותן בב״ד שאם הגידו ועדיין לא נחקרה עדותן יכולין לחזור בהם ולומר שקר העדנו דתניא בתוספתא דפ״ב דכתובות העדים שאמרו מעידים אנו בפלוני שהוא בן גרושה בן חלוצה נתין וממזר עד שלא נחקרה עדותן אמרו בדאים אנו נאמנים ואם משנחקרה עדותן אמרו בדאים אנו אין נאמנים כללו של דבר העדים שהעידו לטמא ולטהר לקרב ולרחק עד שלא נחקרה עדותן אמרו בדאים אנו נאמנים ואם משנחקרה עדותן אין נאמנים. אלא אי אתמר ארישא אתמר הרי אלו נאמנים ארמב״ח לא שנו פירוש דאמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אמרו אנוסים היינו מחמת ממון אין נאמנים שאין אדם משים עצמו רשע ואפילו ע״י מיגו פי׳ אינו נאמן לפסול עצמו מחזקתו דקרוב הוא אצל עצמו וקרוב פסול לעדות:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones